

DOI 10.18524/2304-1587.2018.1(32).133961
УДК 347.513:340.5

Є. О. Котшинський

студент

Одеський національний університет імені І.І. Мечников,
к факультету цивільно-правових дисциплін
Фрунзівський бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

УПУЩЕНА ВИГОДА ТА УМОВИ ЇЇ ВІДШКОДУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ, РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА США¹

У статті досліджуються теоретичні та практичні питання відшкодування упущеної вигоди у цивільному праві України, Російської Федерації та США. Аналізується природою упущеної вигоди. Приділяється увага процедурі доказування наявності, а також повільності розрахунку розміру упущеної вигоди.

Ключові слова : упущені вигоди, доказування, збитки.

Постановка проблеми. Проводиться регулювання відносин, що пов'язані з реалізацією особою свого права на відшкодування збитків у вигляді упущеної вигоди, практично завжди характеризується ускладненістю – як внаслідок держави, так і в іноземних правових системах. Відсутність чіткого нормативного регулювання, а також потенційність та імовірність як характерні ознаки упущеної вигоди зумовлюють складнощі у повсякденній практиці. Вони полягають у тому, що суди в більшості випадків вимагають від позивача точного розрахунку суми упущеної вигоди, що є по суті практично неможливим. Крім того, підвищені вимоги щодо доказовості, які ставляться для тих категорій справ, не сприяють легкому вирішенню конфлікту. Тому ми переконані, що порушення теми куди більшою мірою, що потребує подальшого вивчення з теоретичної та практичної точок зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з проблематикою відшкодування упущеної вигоди, вивчали такі науковці та юристи-практики, як І. С. Козлов, Роберт М. Ллойд, В. В. Луць, Н. Мисик, Д. Мітчелл, М. Фрід, І. В. Розін, Дж. Спілкер, Т. Є. Криснін. Проте спеціальні порівняльно-правові дослідження, в яких поєднувалися б теоретичні та практичні спектри відшкодування упущеної вигоди в Україні, Російській Федерації та США, не здійснювались.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення правової природи упущеної вигоди та з'ясування особливостей її відшкодування у цивільному праві України, Російської Федерації та США.

¹ Стаття підготовлена в рамках науково-дослідної теми кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Забезпечення прав і законних інтересів учасників правовідносин, що виникають у сфері приватного права: проблеми теорії та практики» (державний реєстраційний номер: 0118U004432). Науковий керівник теми і даного дослідження Є. О. Котшинський – І. С. Козлов, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України.

Викл д основного м тері лу. Ч стин 2 ст тті 22 ЦК Укр іни вст нов-лює, що збитк ми у вигляді упущеної вигоди є доходи, які особ могл б ре льно одерж ти з звич йних обст вин, якби її пр во не було порушене. Слід звернути ув гу н те, що з конод вцем поряд із терміном «упущен н вигод » використовується т кож к тегорія «неодерж ні доходи» (ч. 4 ст. 623 ЦК Укр іни).

З слуговує н ув гу думк І. В. Розізн ної, як зверт є ув гу н те, що к тегорії «неодерж ні доходи» т «упущен вигод » відрізняються. Упущен вигод х р ктеризується короткоч сністю і швидкістю отри м ння доходу, виклик ного кон'юнктурою ринку, в тому числі зміною курсів в лют, ст вок рефін нсув ння Н ціон льного Б нку Укр іни тощо, неодерж ні доходи вклуч ють з пл нов ний прибуток, одержу в ний, як пр вило, нез лежно від зміни ситу ції в цивільному обороті [1]. Одн к у р мк х д ної ст тті з зн чені поняття будуть вжив тися як то тожні, оскільки з конод вець оперує відповідними термін ми як сино нім ми.

Як з зн ч еться в оглядовому листі Вищого господ рського суду Укр іни «Про деякі пит ння пр ктики з стосув ння господ рськими суд ми з конод вств у спр в х, в яких з явлено вимоги про відшкодув ння збитків» № 01-06/20/2014 від 14.01.2014, для з стосув ння т кого з ходу відповід льності, як стягнення збитків, потрібн н явність усіх елементів скл ду господ рського пр вопорушення: 1) порушення зобов'яз ння; 2) збитки; 3) причинний зв'язок між порушенням зобов'яз ння т збитк ми; 4) вин [2].

У той же ч с пред'явлення вимоги про відшкодув ння неодерж них доходів (упущеної вигоди) покл д є н кредитор обов'язок довести, що ці доходи (вигод) не є бстр ктними, дійсно були б ним отрим ні в р зі н лежного викон ння боржником своїх обов'язків. У вигляді упущеної вигоди відшкодовуються ті доходи, які могли б бути ре льно отрим ні при н лежному викон нні боржником зобов'яз ння з договором. Т кого вис новку дійшов ВСУ (пост нов № 3-188гс14 від 09.12. 2014 р.) [3].

ВГСУ в оглядовому листі зверт є ув гу н те, що позив ч повинен довести т кож, що він міг і повинен був отрим ти визн чені доходи, і тільки непр вомірні дії відповід ч ст ли єдиною і дост тньою причиною, як поз б вил його можливості отрим ти прибуток. Окрім цього, розр хунки упущеної вигоди, що б зуються н визн ченні можливого середньомісячного прибутку, не можуть бути н лежним док зом, оскільки т кі розр хунки є теоретичними, побудов ними н можливих очікув ннях отрим ння певного доходу т не підтвержені відповідними документ ми, що свідчили б про конкретний розмір прибутку, який міг би і повинен був отрим ти позив ч, якщо б відповід ч не здійснив в протипр вні дії [2].

Яскр вим прикл дом дійсності цього твердження є пост нов Другої судової п л ти К с ційного цивільного суду Верховного Суду від 08 лю того 2018 року по спр ві № 127/8094/14-ц, де з зн ч еться, що позив ч, обґрунтовуючи суму збитків, вд вся до припущення про можливість отрим ння нею прибутку в результ ті вип дкового збігу обст вин, тоді як з конод вець вим г є доведеності ре льної можливості отрим ння коштів з умови н лежного викон ння зобов'яз нь. Позив чем не н д но док зів того, що він ре льно міг отрим ти т ку вигоду від зд в ння придб ного ним приміщення в оренду [4].

Ан логічне положення міститься й у пост нові К с ційного цивільного суду Верховного Суду по спр ві № 757/18979/14-ц від 28 березня 2018 року: «Зміст позовних вимог т вст новлені судом обст вини спр ви д ють підст ви для висновку, що позив ч при розр хунку розміру упущеної вигоди виходив із вірогідності т ких збитків, які ймовірно могли бути йому з вд ні діями відповід ч , які він вв ж є непр вомірними. Водноч с, док зів ре льної можливості отримув ти вк з ний дохід позив чем не н - д но, що вк зує н н явність лише теоретичного обґрунтув ння можливості отрим ння доходу т не може бути підст вою для його стягнення. Ур ховуючи н ведене т виходячи із обст вин, вст новлених судом, колегія суддів погоджується із висновком суду пеляційної інст нції щодо недоведеності позив чем ре льного з вд ння йому збитків у вигляді упущеної вигоди у з явленій до стягнення сумі» [5].

А відповідно до пост нови К с ційного цивільного суду Верховного Суду від 14 лютого 2018 року по спр ві № 553/2630/15-ц, розр хунки позив ч є теоретичними, побудов ні н припущеннях т можливих очікув ннях отрим ння певного доходу т не підтвержені відповідними документи, що свідчили б про конкретний розмір прибутку, який міг би отрим ти позив ч, якщо б відповід ч не здійснюв в протипр вні дії [6].

Із огляду н н ведену позицію Верховного Суду т судову пр ктику з - г лом, можн конст тув ти, що предст вники суддівського корпусу Укр їни ще й досі дотримуються положення, висловленого С. М. Бр тусем у 1953 році: «Неотрим ння очікув них м йнових бл г здебільшого в жко вст новити з дост тньою достовірністю. У той же ч с винесення рішень н основі всякого роду припущень неприпустимо. Звідси вплив є, як це з зн чено в судовій пр ктиці, що суд не повинен виносити рішень про відшкодув ння т кої упущеної вигоди, як є проблем тичною. У цьому відношенні судово- рбітр жн пр ктик виробил пр вило: для стягнення у вигляді упущеної вигоди з пл нов ного прибутку необхідно довести, що цей прибуток був би отрим ний. Одного ф кту, що цей прибуток було з пл нов но, недост тньо для його стягнення, т к як невідомо, чи дійсно був би викон ний пл н підприємством кредитор в тому вип дку, якщо б боржник не порушив своїх зобов'яз нь» [7, с. 707].

Н. Мисик перекон н , що док з ми ре льності з явленого в позовних вимог х розміру упущеної вигоди слід вв ж ти ф кти укл дення позив - чем договорів, спл ти в нсу, взяття н себе інших зобов'яз нь з метою отрим ння прибутку в м йбутньому [8].

У той же ч с слід звернути ув гу н той ф кт, що вищез зн чене положення слід розгляд ти як з г льне пр вило, з якого існують винятки. Т к, пункт 109 пост нови К бінету Міністрів Укр їни «Про з твердження Методики оцінки м йн » від 10.12.2003 р. № 1891, що регулює визн чення розміру збитків, які призвели до з вд ння м йнової шкоди держ ві, територі льній гром ді бо суб'єкту господар в ння з держ вною (комун льною) ч сткою в ст тутному к піт лі, у р зі вст новлення ф ктів розкр д ння, нест чі, знищення, псув ння м йн , з кріплює н ступне. Ур зі об'єктивної неможливості використ ння м йн особою, якій з вд но збитків у результаті порушення її пр в, бо непр вомірного використ ння її м йн , що унеможливило с мостійне використ ння м йн бо отрим ння доходу від його використ ння іншою особою, розмір упущеної вигоди визн ч ється шляхом з стосув ння: 1) оціночної процедури н копичення

чистого опер ційного доходу (чистого грошового прибутку), що не отримав особ, якій з вдно збитки; 2) оціночної процедури дисконтування чистого опер ційного доходу (чистого грошового прибутку), що не отримав особ, якій з вдно збитки; 3) інших процедур [9].

Тобто, врховуючи положення ЦК України т судову прктику щодо відшкодування упущеної вигоди, т кож вишен ведений підзконний норм тивно-првовий кт, можн конст тув тин явність првової колізії: з одного боку, судові орг ни н поляг ють н тому, що слід використовув тидок зи, які ґрунтуються н документ х, що свідч ть про конкретний розмір прибутку, який могл і повинн бул отрим ти потерпіл сторон у вип дку норм льного розвитку відносин; із іншого боку, К бінет Міністрів України з тверджує процедуру визн чення розміру упущеної вигоди, як ґрунтується н оціночних процедур х, результ ти яких б зуються н потенційному розр хунку, н недопустимості з стосув ння якого н поляг е судов пр ктик . Ми перекон ні, що подібні колізійні норми є неприпустимими, оскільки в т кому вип дку можливість ефективного з хисту особою своїх пр в т з конних інтересів суттєво ускл днюється.

Н думку Б. Ш б ровського, причин того, що інститут упущеної вигоди є пр ктично мертвим, поляг е в теорії док зів. Док зув ння – це пізн ння події минулого, події, як вже ст л ся. Док зув ння ґрунтується н філософській ді лектиці і теорії пізн ння. Подія, як ст л ся, з вжди з лиш е сліди. Подію минулого можн пізн ти, , отже, – довести через пізн ння слідів, які вон з лишил . Через пок з ння свідків, дослідження речових док зів, документів суд відтворює подію минулого, пізн е її т кою, якою вон бул . Док зув ння – це з вжди з'ясув ння події минулого. Неможливо довести те, чоґо не ст лося, те, що тільки м е ст тия, може ст тия бо могло ст тия [10].

Про невелику позитивну результ тивність з стосув ння цивільно-пр вових норм щодо відшкодування упущеної вигоди свідчить і судов пр ктик . Т к, провівши н ліз д них Єдиного держ вного реєстру судових рішень України, ми дійшли висновку, що в середньому суд ми першої інст нції з доволняється лише третин цивільних спр в, пов'яз них із відшкодуванням упущеної вигоди¹. У той же ч с суд ми пеляційної інст нції з доволняється лише 10% т ких спр в². Одн к, врховуючи можливість к с ційного оск рження рішень суду першої т пеляційної інст нцій, слід з зн чити, що після проходження вк з ної ст дії цивільного процесу середня кількість спр в, у яких було з доволено позовні вимоги у вигляді відшкодування упущеної вигоди, може бути зн чно меншою.

Н н шу думку, для більш поглибленого вивчення к тегорії упущеної вигоди у цивільному пр ві необхідно звернутися т кож і до з рубіжного

¹ Було про н лізов но по 100 цивільних спр в, почин ючи з 2014 р. т з кінчуючи 2017 р., предметом яких було відшкодування упущеної вигоди. Кількість спр в, у яких були з доволені з зн чені позовні вимоги, ст новить: 1) 2014 р. – 34; 2) 2015 р. – 32; 3) 2016 р. – 28; 4) 2017 р. – 30. Ст ном н 1 березня 2018 року суд ми першої інст нції було розглянуто 25 т ких спр в, серед яких лише в 7 спр в х судом ухв лено стягнути упущену вигоду. Шляхом визн чення середнього рифметичного вст новлено, що середня кількість спр в щодо відшкодування упущеної вигоди, з доволених суд ми першої інст нції у вищевк з ний період, ст новить 31 спр ву, тобто третину від з г льної кількості спр в.

² Було про н лізов но 100 цивільних спр в про відшкодування упущеної вигоди, які були розглянуті суд ми пеляційної інст нції з 2014 р. по 2017 р.; лише десят ч стин з них бул з доволен .

досвіду про вого регулювання подібних відносин. Розглянемо концепцію упущеної вигоди в іноземних про в порядку х. Т к, ч стин ми 1 т 2 ст тті 15 Цивільного кодексу Російської Федер ції вст новлено, що особ , про во якої порушено, може вим г ти повного відшкодування з подіяних їй збитків, якщо з коном бо договором не передб чено відшкодування збитків у меншому розмірі. Під збитк ми розуміються витр ти, які особ , чие про во порушене, зробил бо повинн буде зробити для відновлення порушеного про в , втр т бо пошкодження її м йн (ре льні збитки), т кож неодрж ні доходи, які ця особ одерж л б при звич йних умов х цивільного обороту, якби її про во не було порушене (упущен вигод) [11].

Необхідно звернути увагу н те, що, н думку О. А. Ак тов , ще не т к д вно суди Російської Федер ції пред'являли дуже високі вимоги щодо док зув ння розміру упущеної вигоди: позов ч повинен був довести розмір збитків з високим ступенем точності. Н йч стіше рбітр жні суди відмовляли в позові з мотивув нням: «Доводи позов ч про те, що він з зн в збитків у вигляді упущеної вигоди, носять імовірнісний х р ктер і не можуть бути покл дені в основу судового рішення». Т кий, дійсно високий, рівень доведення розміру збитків призводив до того, що позов ч повинен був доводити розмір упущеної вигоди букв льно з точністю до «рубля» [12, с. 83].

Яскр вою ілюстр цією достовірності цього твердження є окремі судові кти. Т к, н прикл д, в ухв лі С м рського обл сного суду від 02 вересня 2014 року по спр ві № 33-4990 з зн ч еться, що при розр хунку розміру неотрим них доходів н йбільше зн чення м є визн чення достовірності (ре льності) тих доходів, які потерпіл особ передб ч л отрим ти при звич йних умов х цивільного обороту. При визн ченні розміру упущеної вигоди повинні вр ховув тися д ні, які безперечно підтверджують ре льну можливість отрим ння доходів у вигляді грошових сум чи іншого м йн з ур хув нням розумних витр т, які позов ч повинен був понести, якби зобов'яз ння було викон но, причому непідтверджені розр хунки про пердб чув ні доходи не можуть бр тися до уваги [13].

Н н шу думку, у тексті цього судового рішення існують певні протиріччя, які поляг ють у тому, що суд вим г є визн чити достовірність (ре льність) упущеної вигоди. Ми перекон ні, що, з огляду н імовірнісний т потенційний х р ктер упущеної вигоди, визн чення її «ре льності» є пр ктично неможливим. А позиція суду щодо неможливості прийняття не підтверджених розр хунків до уваги відобр ж є ситу цію м йже у всій судовій системі Російської Федер ції: суди вим г ли від позов чів н д ти м ксим льно точні т обґрунтов ні розр хунки упущеної вигоди.

І н віть укл д ння договору, який з свідчув в би можливість отрим ння прибутку, не з вжди було з порукою того, що суд визн в би цей док з достовірним. Т к, в ухв лі Тульського обл сного суду від 13 березня 2014 року № 33-332 з зн ч еться: «Вимогу про стягнення збитків у вигляді упущеної вигоди Буликін Н.В. обґрунтув л можливим отрим нням нею доходів при здійсненні п с жирських перевезень н втобусі з гентським договором, укл деним 01.01.2012 року між нею т ТОВ «Автовокз ли т втост нції Тульської обл сті». Одн к с м по собі цей гентський договір не підтверджує ф кт виникнення збитків у вигляді упущеної вигоди в розмірі, з зн ченому позов чем» [14]. Т к позиція з слугує н увагу з огляду н те, що для з доволення цих позовних вимог суду необхідно було

н д ти більш ргументов ні док зи, до яких у цьому вип дку гентський договір не н лежить.

Одн к у 2015 році ситу ція у пр воз стосовній діяльності істотно зміни л ся. Т к, Федер льним з коном від 08.03.2015 № 42-ФЗ «Про внесення змін до ч стини першої Цивільного кодексу Російської Федер ції» були внесені зміни до ЦК РФ: до ст тті 393 було дод но пункт 5, який вст нов люв в, що розмір збитків, що підляг ють відшкодув нню, повинен бути вст новлений із розумним ступенем достовірності. Суд не може відмовити в з доволенні вимог кредитор про відшкодув ння збитків, з вд них невикон нням бо нен лежним викон нням зобов'яз ння, тільки н тій підст ві, що розмір збитків не може бути вст новлений з розумним ступенем достовірності. У цьому вип дку розмір збитків, які підляг ють відшкодув нню, визн ч ється судом з ур хув нням усіх обст вин спр ви, виходячи з принципів спр ведливості т пропорційності відповід льності порушеному зобов'яз нню [15].

Крім цього, т кі з конод вчі зміни були підтрим ні і судовою гілкою вл ди. Т к, у пункті 14 Пост нови Пленуму Верховного Суду РФ від 23.06.2015 № 25 «Про з стосув ння суд ми деяких положень розділу I ч стини першої Цивільного кодексу Російської Федер ції» з зн ч ється, що з змістом ст тті 15 ЦК РФ, упущеною вигодою є неотрим ний дохід, н який збільшил ся би м йнов м с особи, пр во якої порушено, якби порушення не було. Оскільки упущен вигод ст новить неотрим ний дохід, при вирішенні спорів, пов'яз них із її под льшою компенс цією, слід бр ти до ув ги, що її розр хунок, предст влений позив чем, як пр вило, є приблизним і носить імовірнісний х р ктер. Ця обст вин с м по собі не може служити підст вою для відмови в позові [16].

А в бз ці 3 пункту 3 Пост нови Пленуму Верховного Суду РФ «Про з стосув ння суд ми деяких положень Цивільного кодексу Російської Федер ції про відповід льність з порушення зобов'яз нь» від 26.03.2016 № 7 конкретизуються способи док зув ння розміру упущеної вигоди: розр хунок упущеної вигоди може проводитися н основі д них про прибуток позив ч з н логічний період ч су до порушення відповід чем зобов'яз з ння т / бо після того, як це порушення було припинено [17].

Н н ш погляд, з зн чений пункт носить доволі нов торський х р ктер: з конод вець, згодом і Верховний Суд РФ, ур хув ли ті скл днощі, які виник ли при ре ліз ції пр в н компенс цію упущеної вигоди, т відобр зили це відповідним чином із метою вдоскон лення пр воз стосовної пр ктики т з безпечення більш ефективного з хисту пр в і з конних інтересів фізичних т юридичних осіб.

У той же ч с необхідно бр ти до ув ги, що цей крок не є г р нтією з доволення бсолютно всіх позовних вимог про відшкодув ння упущеної вигоди. Слід п м'ят ти, що іноді позив чі не н д ють суду жодного обгрунтув ння своєї позиції, бо н віть зловжив ють своїми процесу льними пр в ми, зверт ючись до суду з прох нням з доволнити з відомо безпідст вні вимоги.

Тр диційно у російській юридичній літер турі виділяють т кі умови, н явність яких необхідн для позитивного вирішення пит ння про відшкодув ння упущеної вигоди: 1) порушення зобов'яз ння контр гентом; 2) н явність і розмір збитків; 3) причинний зв'язок між учиненим пр -вопорушенням і збитк ми; 4) з ходи, вжиті кредитором для одерж ння

неотрим них доходів, т зроблені з цією метою приготування [18, с. 63]. Окрім цього, необхідно брати до уваги додаткові умови: 1) звичайні умови цивільного обороту; 2) розумні витрати.

Перші чотири умови є подібними до тих, які розглядаються в українських теоретичних дослідженнях та зстосовуються в судовій практиці¹. Саме тому, на нашу думку, окремого розгляду потребують вищезазначені додаткові умови. Частиною 2 статті 15 ЦК РФ усталено, що упушеною вигодою є не одержані кредитором доходи, які він одержав би з урахуванням розумних витрат на їх отримання при звичайних умовах цивільного обороту, якби його право не було порушено. Це положення також дублюється в бз. 2 п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду РФ від 26.03.2016 № 7 «Про застосування судами деяких положень Цивільного кодексу Російської Федерації про відповідальність за порушення зобов'язань» [17].

Наведені вище критерії дають змогу виокремити дві критерії: розумні витрати та звичайні умови цивільного обороту. Розглянемо кожен із них.

Щодо розумних витрат. На нашу думку, провову природу цього критерію якнайкраще відображає судовою практикою. Зокрема, у рішенні Жовтневого районного суду м. Новосибірськ у справі № 2-188/2018 від 28 березня 2018 року зазначється, що позовчем не докзано розмір упушеної вигоди. Позовчав заявив, що розмір упушеної вигоди становить 3200 руб. на добу. Однак, орендні платежі склалися не тільки з чистого прибутку, вони включили амортизацію автомобіля, витрати на регулярне технічне обслуговування (з міноритів і комплектуючих), обов'язкове страхування та технічний огляд автомобіля, витрати на забезпечення збереження автомобіля, мийку автомобіля після кожного клієнта, податки тощо» [19].

Ураховуючи таку позицію суду, ми можемо зробити висновок, що під розумними витратами слід розуміти витрати, які були б здійснені особою при нормальній користувачем річчю, якби її право не було порушено. Лише чистий прибуток сам по собі не може бути покладений в основу розрахунку.

Крім цього, в п. 3 Доповіді до Публічних обговорень провоззастосовної практики Псковського УФАС Росії в 4 кварталі 2017 року зазначється, що прикладом розумних витрат можуть бути виробничі, транспортні та інші витрати. Інший підхід (без урахування цих витрат) ознакчає «недкомпенсация» майнових витрат позовчав, його необгрунтованість збачення і стягнення з відповідчавих сум [20].

Хоча це положення суттєво ускладнює процедуру докзавання достовірності розрахунку упушеної вигоди, необхідно погодитися з тим, що воно є справою ведливим з огляду на неприпустимість компенсації супровідних

¹ Докладніше див.: 1) Постанова Кассационного господарського суду Верховного Суду від 13 березня 2018 року по справі № 920/984/15. Джерело: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72822717>; 2) Постанова Кассационного цивільного суду Верховного Суду від 23 січня 2018 року по справі № 753/7281/15-ц. Джерело: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71826009>; 3) Постанова Кассационного цивільного суду Верховного Суду від 04 квітня 2018 року по справі № 331/4392/16-ц. Джерело: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73369003>; 4) Цивільне право України: навч. посіб. / Ю.В. Білоусов, В.А. Витрич, С.Д. Грицько та ін.; за ред. Р.О. Стефанчук. К.: Проводеність, 2009. С. 424–431; 5) Цивільне право України. Особливості: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданик. 4-те вид., стереотип. К.: Юрінком Інтер, 2014. С. 978–984.

вирішувати, пов'язаних з нормальним користуванням реччю однією особою, з ризиком іншої особи.

Щодо звичайних умов цивільного обороту. Необхідно звернути увагу на те, що саме по собі це поняття має значення для встановлення та безпосереднього розрахунку розміру упущеної вигоди. У судовій практиці тлумаченню цієї категорії не приділяється значної уваги. Про це свідчать і судові рішення, які вживаються словосполучення «звичайні умови», сутність якого ні положення з конодитів, ні судові практики не розкривають¹. Попри це, вирішенню даної проблеми присвячені деякі наукові праці, які, по суті, є основним джерелом тлумачення та розуміння цього поняття.

Як зазначає Н. І. Клейн, звичайними умовами цивільного обороту є типові умови функціонування ринку, на які не впливають попередні обставини, а обставини, які тлумачаться як непереборні сили [21, с. 56].

На думку М. Ф. Лук'яненка, звичайні привилегії несуть характер загального привилегії і детермінуються ознаками звичайної поведінки з коригуваннями певних життєвих обставин [22, с. 263].

Крім цього, існує дещо інша точка зору щодо визначення звичайних умов обороту, як передбачається доволі цікавою з точки зору практичного застосування. Так, А. В. Лютинцев переконаний, що при розрахунку упущеної вигоди не можна брати до уваги сезонні коливання цін і обсягів випуску продукції, а звичайні обставини (у тому числі й урядові, коли вони не могли вплинути на виконання зобов'язань боржником, але призвели до зниження прибутку кредиторів) [23, с. 30–31].

Тобто, слід презюмувати, що вищевказана категорія, не відображаючи конкретних судових практик, зберігає своє віддзеркалення у доктрині цивільного права. Визначити розмір упущеної вигоди, особам повинні враховувати особливі спектри, пов'язані з цією категорією, та здійснювати розрахунок своїх збитків у вигляді упущеної вигоди максимально точно.

Отже, на підставі аналізу розглянутої концепції упущеної вигоди в російському цивільному праві, можна констатувати, що чинні законодавчі акти, а також приписи вищих судових органів дозволяють здійснити з хистом своїх цивільних прав та обов'язків. Однак важливо з'ясувати, що подібне правове закріплення компенсації упущеної вигоди не є стовідсотковою гарантією з доведення вимог позивача про стягнення упущеної вигоди. Представники Феміди й не длі з великим ступенем скептицизму ставляться до теоретичних розрахунків розміру упущеної вигоди, відмовляючи у стягненні упущеної вигоди з мотивуванням, що «доводи позивача несять імовірнісний, гіпотетичний характер і не можуть бути доказом зупущеної позивачем вигоди»². У той же час нещодавно з конодитів

¹ Докладніше див.: 1) Постанова Президії Хмельницького районного суду від 26 червня 2016 року по справі № 44-г-64/2016. Джерело: <http://судебныерешения.рф/16573800/extended>; 2) Постанова Президії Липецького областного суду від 19 січня 2018 року по справі № 44-г-4/2018. Джерело: <http://судебныерешения.рф/32065385/extended>; 3) Ухвала Волгоградського областного суду від 19 червня 2014 року по справі № 33-6423/2014. Джерело: <http://судебныерешения.рф/19403201/extended>.

² Докладніше див.: 1) Рішення Ленінського районного суду м. Ярославля від 23.03.2018 року по справі № 2-80/2018. Джерело: <http://судебныерешения.рф/33318415/extended>; 2) Рішення Вознесенського районного суду м. Вознесенськ від 20.03.2018 року по справі № 2-175/2018. Джерело: <http://судебныерешения.рф/33367830/extended>

зміни у ЦК РФ є, певною мірою, прогресивними тенденціями, що з слугують на увагу з боку вітчизняних цивілістів.

Крім цього, ми переконані, що для повноцінного налізку категорії «упущені вигоди» необхідно звернутися і до правового досвіду кримінального права, саме – США.

Безперечно є твердження про те, що у США відшкодування шкоди у вигляді упущеної вигоди у кожному штаті врегульовано по-різному. Окрім цього, слід знати, що з конодавчими актами відповідних штатів регулюють цю процедуру доволі поверхнево. У той же час, налізку конодавств та судової практики США дозволяє констатувати, що правовою природою упущеної вигоди в рамках мериканського з конодавств є подібною до правової природи упущеної вигоди у кримінальному з конодавстві.

Американські юристи Д. Мітчел МакФарланд та Дж. Спілкер переконані, що упущені вигоди являє собою ті доходи, які б особа могла дійсно отримати при нормальному розвитку відносин [24]. Так позиція підтверджується відповідним мериканським з конодавством. Так, наприклад, у секції 321.104. Бізнес та Комерційного кодексу штату Техас закріплено, що особа, яка зазнала шкоди внаслідок порушення цього розділу, має право відшкодування фактичних збитків, включаючи упущену вигоду [25].

Однак у нормативних актах не всіх штатів прямо закріплені положення. Так, відповідно до § 8.01-221 Цивільного кодексу штату Вірджинія, будь-яка особа, яка постраждала внаслідок порушення будь-якого положення цього Кодексу, може вимагати відправника відшкодування за втрачену шкоду. А § 8.01-221.1 Цивільного кодексу штату Вірджинія закріплює положення про те, що збитки у вигляді упущеної вигоди при зазначенні шкоди новому бізнесу можуть бути відшкодовані при належному підтвердженні [26]. Тобто, із цього положення зрозуміло, що вектор з конодавчого врегулювання питання, що розглядається в цій роботі, відповідає твердженню “it is not directly asserted, but it seems to be implied” – про це прямо не говориться, однак це означає наступне: цивільне з конодавство штату Вірджинія опосередковано встановлює, що упущені вигоди є різновидом збитків, шляхом закріплення норми про відшкодування упущеної вигоди від нового бізнесу.

Крім цього, подібну ситуацію спостерігається також і в з конодавстві штату Каліфорнія. Відповідно до пункту А секції 1714 Цивільного кодексу штату Каліфорнія, кожен несе відповідальність не тільки за результат його вчинків, але і за шкоду, з подією іншій особі своїми вчинками [27]. Фактично зміст цієї норми прямо не вказує на наявність інституту упущеної вигоди в каліфорнійському цивільному з конодавстві. Однак слід звернути увагу на окремі судові рішення, що свідчать про зворотне. Так, Верховний Суд Каліфорнії у справі *J'aire Corporation v. Craig Gregory* від 13 серпня 1979 року дійшов висновку, що збитки у вигляді упущеної вигоди можуть бути відшкодовані у випадку з подіяння шкоди іншій особі або її майну [28]. Таким чином, це положення дозволяє нам констатувати наявність такої форми збитків, як упущені вигоди та кожну у праві штату Каліфорнія.

Д. Мітчел МакФарланд переконаний, що процедур докзують розміру упущеної вигоди полягає у тому, що позивачу необхідно докзати те, чого ніколи не було [29]. Саме тому так процедур є доволі складною [30], однак вони можливі. Хоча в багатьох випадках з конодавством штатів

відрізняється одне від одного, певні стандарти докзубування наявності та розміру упущеної вигоди є тотожними.

Будь-які процедури докзубування упущеної вигоди повинні відповідати ґрунтовним принципам «розумної впевненості». Усі юрисдикції США з стосовують таку вимогу «розумної впевненості» при розрахунку суми упущеної вигоди – це звертє до Апеляційного суду сьомого округу США у справі *TAS Distributing Company v. Cummins Engine Company* від 14 червня 2007 року [31].

Одним з сьогоднішніх визначень терміну «розумна впевненість» відсутнє. І, як зазначає Роберт М. Ллойд, навіть у суддів відсутнє чітке розуміння цієї категорії [33, с. 15]. На думку автора, з огляду на позицію Апеляційного суду дев'ятого округу США по справі *Continental Insurance Company v. Ursin Seafoods Inc* від 6 жовтня 1992 року [33], таку ситуацію зумовлено тим, що в сучасному понятті «розумна впевненість» з'являються спроби балансу між двома гострими проблемами: з одного боку ухиленню протиправних відповідей тільки через те, що упущені вигоди не може бути доведено з розумною впевненістю, та з іншого боку протиправників від їхнього стандарту новизни як гарантії безумовного та повного відшкодування збитків.

Крім цього, слід зауважити, що в американському праві проти розумної впевненості існує така вимога протиправника (*wrongdoer rule*), яке полягає у тому, що протиправник не повинен полягати на визначенні розміру збитків із розумною впевненістю. Навіть думку, такий чиним в американській правовій системі було ефективно збалансувати колізійні положення, які потенційно допускали можливість зловживання тією чи іншою особою своїм правом шляхом визначення розміру збитків із розумною впевненістю, що, з огляду на природу таких збитків, є дійсно складним завданням.

Роберт М. Ллойд переконаний, що вищезазначені положення є справедливими, оскільки встановлення стандарту «високих» стандартів докзубування буде негативно впливати на бізнес та створюватиме ще більші проблеми, оскільки недобросовісні підприємці, знаючи, що їхній контрагент не зможе довести наявність збитків, свідомо порушуватимуть положення договорів, при інтелектуальній волі тощо [32, с. 16].

Розом із цим постає логічне питання щодо того, яким чином слід доводити наявність та розмір упущеної вигоди. Дж. Спілкер звертє до уваги на те, що в такому випадку в якості доказів можуть розглядатися документи фінансової звітності, звіти про прибутки та збитки, контракти тощо [29, с. 24]. Крім цього, неможливо не погодитися із думкою Р. Сіболта, який звертє до уваги на велику необхідність залучення експертів для встановлення розміру упущеної вигоди [34, с. 5-6].

Попри це ми можемо резюмувати, що як в українській, так і в російській та американській системах прав з стосовуються одні й ті ж способи докзубування обґрунтованості розрахунку упущеної вигоди – це діяльність суду договорів, звітності тощо. Із іншого боку, необхідно визначити, що зазначені докзубування можуть бути не прийняті судом, тому вони не є абсолютною зобов'язкою з додоволення вимог щодо відшкодування упущеної вигоди.

Висновки. Отже, беручи все вищевикладене до уваги, слід констатувати, що правові регулювання відшкодування упущеної вигоди в усіх розглянутих правових системах є спільні риси. Так, проаналізувавши

з конод вчі положення т судову пр ктику вищез зн чених держ в, можн зробити висновок, що висув ються одн ково високі вимоги щодо док зув ння н явності ф кту упущеної вигоди т пр вильності й точності її розр хунку.

С ме тому, з метою з безпечення ст лого регулюв ння цих відносин, уніфік ції підходів до визн чення упущеної вигоди, т кож з для з безпечення більш якісної док зової б зи по спр ві т можливості ефективного з хисту порушених, невизн них чи оск ржув них пр в особи, ми вв ж - емо з потрібне внести певні зміни в уже існуюче з конод вство, т кож прийняти відповідний норм тивно-пр вовий кт, який би допоміг більш якісно регулюв ти ці відносини.

По-перше, необхідно внести зміни до ст. 22 ЦК Укр їни т дод ти до неї ч стину 2¹, як буде викл ден в т кій ред кції: «У спр в х про відшкодув ння шкоди у вигляді упущеної вигоди н лежними док з ми, що підтверджують ф кт н явності упущеної вигоди т її розмір, є середній розмір прибутку, який було отрим но з попередні періоди особою, пр во якої було порушено. Т к інформ ція відобр ж еться у бухг лтерських документ х».

По-друге, необхідно розробити т прийняти З кон Укр їни «Про судово-експертні комісії». В жливість прийняття цього З кону поляг є у тому, що, н н ше глибоке перекон ння, він допоможе вивести відносини, що скл д ються між особ ми при вирішенні пит ння про н явність т розмір збитків у формі упущеної вигоди, н новий рівень. З пров дження уніфіков ного способу визн чення розміру упущеної вигоди буде тим чинником, який зумовлюв тиме формув ння більш позитивної судової пр ктики у цій сфері, зн чить допом г тиме особ м дієво з хищ ти свої пр в т з конні інтереси. Н н шу думку, основні положення З кону повинні поляг ти в н ступному.

1. У меж х держ вних спеці лізов них уст нов створюються судово-експертні комісії. Судово-експертн комісія (д лі – комісія) – це орг н, створений в меж х держ вних спеці лізов них уст нов, який здійснює експертно-оціночну діяльність щодо вст новлення ф кту н явності (відсутності) т визн чення розміру упущеної вигоди.

2. Комісія скл д еться з чотирьох експертів, що здійснюють свою діяльність н з с д х з конності, повноти т об'єктивності дослідження, професійної нез лежності т професійної неупередженості.

3. Цілями діяльності комісії є з безпечення здійснення пр восуддя в Укр їні, т кож формув ння єдиного підходу щодо вст новлення ф кту н явності (відсутності) т визн чення розміру упущеної вигоди.

4. Експертом судово-експертної комісії можуть бути ф хівці, які м ють вищу юридичну т / бо економічну освіту з освітнім рівнем «М гістр» т прирівняними до нього рівнями, ст ж роботи в експертній г лузі не менше 10 років т отрим ли кв ліфік цію судового експерт з пр в / бо економіки.

5. Висновок судово-експертної комісії оформлюється в письмовому вигляді з обов'язковим вл сноручним підписом голови судово-експертної комісії т інших експертів, які є її член ми. Висновок судово-експертної комісії є док зом по спр ві, н який сторони можуть посил тися для обґрунтув ння своєї пр вової позиції. Висновок судово-експертної комісії не може м ти попередньо вст новленої для суду сили.

6. Висновок судово-експертної комісії може бути оск ржений шляхом под ння з яви про перегляд висновку. Перегляд здійснюється шляхом проведення повторної т / бо дод ткової експертизи Великою судово-експертною комісією, що скл д еться з сімох експертів – голови судово-експертної комісії т шістьох її членів.

Ми перекон ні, що з пров дження вищез зн чених з конод вчих змін т цивілістичних новел виступ тиме к т ліз тором у сфері поліпшення процедури док зув ння ф кту н явності т розміру упущеної вигоди, що допоможе, т ким чином, з безпечити н лежну охорону і з хист пр в т з конних інтересів особи.

Список літер тури

1. Розізн н І. В. Поняття т озн ки упущеної вигоди в цивільному пр ві / Юридичний н уквий електронний журн л. URL: http://lsej.org.ua/2_2014/8.pdf (д т звернення: 15.04.2018).
2. «Про деякі пит ння пр ктики з стосув ння господ рськими суд ми з конод вств у спр в х, в яких з явлено вимоги про відшкодув ння збитків»: оглядовий лист Вищого господ рського суду Укр їни від 14.01.2014 № 01-06/20/2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0020600-14> (д т звернення: 15.04.2018).
3. Пост нов судової п лти у господ рських спр в х Верховного Суду Укр їни № 3-188гс14 від 09.12.2014 р. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/8BCA66F52559C867C2257DB0002180C7> (д т звернення: 15.04.2018).
4. Пост нов К с ційного цивільного суду Верховного Суду № 127/8094/14-ц від 08 лютого 2018 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72199261> (д т звернення: 15.04.2018).
5. Пост нов К с ційного цивільного суду Верховного Суду № 757/18979/14-ц від 28 березня 2018 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73124687> (д т звернення 15.04.2018).
6. Пост нов К с ційного цивільного суду Верховного Суду № 553/2630/15-ц, від 14 лютого 2018 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72243780> (д т звернення: 15.04.2018).
7. Бр тусь С. И. Кечецьян С. Ф., Кожевников Ф. И. Юридический слов рь. М.: Гос. изд-во юрид. лит., 1953. URL: <https://www.twirpx.com/file/1645668/> (д т обр щення: 15.04.2018).
8. Мисик Н. Для компенс ції упущеної вигоди тепер необхідно довести її ре льність / URL: <http://blog.ubr.ua/pravo/dlia-kompensacii-upushenoj-vigodi-teper-neobhidno-dovesti-ii-realnist-9588> (д т звернення: 15.04.2018).
9. Про з твердження Методики оцінки м йн : пост нов К бінету Міністрів Укр їни № 1891 від 10.12.2003 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF> (д т звернення: 15.04.2018).
10. Ш б ровський Б. Чому неможливо довести упущену вигоду? / Б. Ш б ровський. 2017. URL: http://jurliga.ligazakon.ua/blogs_article/760.htm. (д т звернення: 15.04.2018).
11. Гр жд нський кодекс Российской Федер ции. Ч сть І. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/4734407fbf4d5eec5306840f8b75b994e5d57090/ (д т обр щення: 15.04.2018).
12. Ак тов А.А. Возмещение упущенной выгоды во внедоговорных обяза тельств х. Вестник С р товской госуд рственной юридической к демии. 2017. С. 81-84.
13. Определение С м рского обл стного суд от 02 сентября 2014 год по делу № 33-4990. URL: <http://судебныерешения.рф/19488159/extended> (д т обр щення: 15.04.2018).

14. Определение Тульского областного суда от 13 марта 2014 года по делу № 33-332. URL: <http://судебныерешения.рф/20521413/extended> (дата обращения: 15.04.2018).
15. Федеральный закон «О внесении изменений в часть первую Гражданского кодекса Российской Федерации» № 42-ФЗ от 08.03.2015. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_176165/ (дата обращения: 15.04.2018).
16. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации «О применении судами некоторых положений раздела I части первой Гражданского кодекса Российской Федерации» от 23.07.2015. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_181602/#dst100033 (дата обращения: 15.04.2018).
17. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации «О применении судами некоторых положений Гражданского кодекса Российской Федерации об ответственности за нарушение обязательств» от 26 марта 2016 года № 7. URL: <http://base.garant.ru/71360358/> (дата обращения: 15.04.2018).
18. Сидиков О.Н. Убытки в гражданском праве Российской Федерации. М., 2009. 221 с.
19. Решение Октябрьского районного суда г. Новосибирск по делу № 2-188/2018 от 28 марта 2018 года. URL: <http://судебныерешения.рф/33433148/extended> (дата обращения: 15.04.2018).
20. Доклад для Публичных обсуждений по применительной практике Псковского УФАС России в 4 квартале 2017 года. URL: <https://fas.gov.ru/documents/612616> (дата обращения: 15.04.2018).
21. Клейн Н. И. Споры о возмещении убытков, причиненных нарушением договорных обязательств: научно-практический комментарий арбитражной практики. М., 1969. Вып. 2. С. 50–82.
22. Лукьяненко М. Ф. Оценочные понятия гражданского права: разумность, добросовестность, существенность. М., 2010. 423 с.
23. Лытнев А. В., Лытнев О. В. Расчет убытков в коммерческой деятельности. М., 2002. 232 с.
24. Mitchell McFarland D. The Standard of «Reasonable Certainty» Proves Lost Profits. URL: https://apps.americanbar.org/litigation/litigationnews/trial_skills/tips-proving-lost-profits.html (дата доступа: 15.04.2018).
25. Business and Commerce Code of Texas. URL: <http://www.statutes.legis.state.tx.us/Docs/S Docs/BUSINESSANDCOMMERCECODE.pdf> (дата доступа: 15.04.2018).
26. Virginia Civil Code. Virginia Law. URL: <https://law.lis.virginia.gov/library/cov/Title8.01.pdf> (дата доступа: 15.04.2018).
27. California Civil Code. California Legislative Information. URL: https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?lawCode=CIV&division=3.&title=&part=3.&chapter=&article (дата доступа: 15.04.2018).
28. California Supreme Court. Case: *J'aire Corporation v. Craig A. Gregory*. Decided – August 13, 1979. URL: <https://www.courtlistener.com/opinion/1218182/jaire-corp-v-gregory/> (дата доступа: 15.04.2018).
29. Mitchell McFarland D., Spilker Jeff W. Lost Profits in Commercial Litigation: Proving and Defending Damages. URL: https://www.munsch.com/portalresource/lookup/wosid/cp-base-4-3345/overrideFile.name=/McFarland_Strafford_Jan2017_Program%20Slides%20-%20Animated%20January%202017.pdf (дата доступа: 15.04.2018).
30. Lost Profits – a Measure of Damages Law and Legal Definition. URL: <https://definitions.uslegal.com/1/lost-profits-a-measure-of-damages/> (дата доступа: 15.04.2018).
31. United States Court of Appeal, Seventh Circuit. Case: *TAS Distributing Company v. Cummins Engine Company*. Decided – June 14, 2007. URL: <https://www.ravellaw.com/opinions/913b8d3e24a9e6c8201f2abef81d948d> (дата доступа: 15.04.2018).
32. Robert M. Lloyd. The Reasonable Certainty Requirement in Lost Profits Litigation: What It Really Means. URL: <http://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1190&context=transactions> (дата доступа: 15.04.2018).
33. United States Court of Appeal, Ninth Circuit. Case: *Continental Insurance Company v. Ursin Seafoods Inc.* Decided – October 6, 1992. URL: <https://openjurist.org/977/>

f2d/587/ continental-insurance-company-v-ursin-seafoods-inc (date of access: 15.04.2018).

34. Seabolt Richard L. Lost Profits Damages: From Expert Testimony Through Jury Instructions. URL: <https://www.duanemorris.com/articles/static/seaboltcalit052003.pdf> (date of access: 15.04.2018).

Стаття в дію вступила до редакції 19.05.2018

Е. А. Катшинский

Одесский национальный университет имени И.И. Мечников ,
юридический факультет, факультет новых дисциплин
Фрэнчизский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

УПУЩЕННАЯ ВЫГОДА И УСЛОВИЯ ЕЕ ВОЗМЕЩЕНИЯ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ, РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И США

Резюме

В рамках исследуемой темы автор пришел к заключению о том, что на сегодняшний день гражданское законодательство Украины характеризуется неполнотой регулирования вопросов, связанных с возмещением упущенной выгоды. В работе был проанализирован правовой природу упущенной выгоды. Кроме этого, уделено внимание процедуре доказывания и личия, а также привильности расчета размера упущенной выгоды, рассмотренного сквозь призму как украинского и российского, так и мериканского законодательства.

В ходе исследования автор описывает некоторые причины сопряженности процедуры доказывания упущенной выгоды с определенными сложностями. В работе также уделяется определенное внимание законодательному регулированию исследуемого вопроса в рамках российского гражданского законодательства, а также констатируются существующие нормативные изменения последних лет в сфере возмещения упущенной выгоды, которые позволили лицам более качественно и эффективно защищать свои имущественные права.

Также автор рассматривает данный вопрос сквозь призму законодательства таких мериканских штатов, как Калифорния, Техас и Вирджиния, а также мериканской судебной практики. Посредством анализа различий в правовом закреплении упущенной выгоды, а также в общности средств доказывания ее размера.

Автор предлагает внести изменения в некоторые законодательные акты Украины, а также принять соответствующий закон с целью усовершенствования правового регулирования проблемных вопросов рассматриваемой темы. Автор считает целесообразным создание в рамках государственных специализированных учреждений судебно-экспертных комиссий, в сфере деятельности которых входил бы вывод из заключений относительно личия упущенной выгоды, а также привильности расчета ее суммы.

Ключевые слова : упущенная выгода, доказывание, убытки.

Ye. O. Katashynskyi

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Civil Law Disciplines
Franzuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

**THE LOST PROFITS AND CONDITIONS OF ITS COMPENSATION
IN THE CIVIL LAW OF UKRAINE, THE RUSSIAN FEDERATION
AND THE USA**

Summary

The author concludes that the civil legislation of Ukraine is characterized by incomplete regulation of issues related to compensation for lost profits today. The legal nature of the lost profits was analyzed. In addition, the author paid attention to the procedure of proving the existence, as well as the correctness of calculating the amount of lost profits, considered through the prism of both Ukrainian, Russian and American legislation.

In the article of the work the author describes the reasons for the connectivity contumacy of the procedure for proving the loss of profits with some difficulties. The article also pays some attention to the legislative regulation of the question under consideration in the framework of Russian civil law, and also notes significant regulatory changes in the field of compensation for lost profits, which allowed individuals to protect their violated rights more effectively.

The author also considers this issue through the prism of the laws of such American states as California, Texas and Virginia, as well as American judicial practice. Through analysis, attention is focused on the differences in the legal securing of lost profits, as well as on the commonality of the means of proving its amount.

The author proposes to amend some of the legislative acts of Ukraine, as well as to adopt a corresponding law, with the aim of improving the legal regulation of problematic issues of the topic under consideration. The author considers it expedient to establish forensic expert commissions within the framework of state specialized agencies, whose scope of activity would include giving conclusions on the existence of lost profits, as well as the correctness of calculating its amount.

Key words: lost profits, proving, damages.